

Utredningen om äganderättsförhållandena m m
beträffande Bällsta utjord, Klockstapelstomten,
det s k Klockarebostället m fl sockenegendomar.

Inledning.

Först måste anmärkas att en undersökning av här ifrågavarande slag i hög grad försvåras dels på grund av att en del nödvändiga handlingar äro förkomna (genom olycka eller slarv), dels på grund av befintliga handlingars ofullständiga upplysningar. Det senare beror dels på äldre tiders koncentrerade skrivsätt, dels på olika tiders olika uppfattning om vad som är nödvändigt att bevara åt en eftervärld.

Vidare lägga äldre tiders från vår tids rätt avvikande äganderättsförhållanden, såväl enskilda som allmänna, många föllor i vägen vid försök att åstadkomma en för nutiden fullt klar utredning av de berörda fastigheterna.

På samma grunder visade det sig under utredningen nödvändigt, att vidga det givna uppdraget till att omfatta en del med de ifrågavarande fastigheterna samhörande frågor. I utredningen av Bällsta utjord lämnas sålunda meddelanden dels om torpet Tärna, dels om den s. k. Moellska småskolan, och i utredningen om Klockstapelstomten ingår även utredning om det s. k. Klockarebostället (nuvarande ålderdomshemmet), Dbs-tomten f. d. Hägermans), Täby gamla sockenstuga, Fatigstuga och Sockenmagasin.

Denna av omständigheterna betingade utvidgning bör kunna vara socknen till nytta, dels genom den ytterligare klarhet beträffande de av uppdraget omfattade fastigheterna, som därigenom vunnits, dels på grund av den giv-

na fördelen, att i en utredning ha samlade samtliga äldre sockenegenomsfrågor.

BÄLLSTA UTJORD.

Anledningen till den nu gjorda undersökningen beträffande den s. k. fastigheten Bällsta utjord var ju de gängse påståendena, att utjorden ifråga skulle en gång i tiden ha skänkts till Täby socken med brukningsrätten överlåten till innehavaren av Täby pastorsämbete. Då vid den i år (1924) skeddaregleringen av prästerskapets löner den s. k. kyrkoherdeboställsjorden indrogs från ämbetsinnehavaren till Kungl. Maj:ts ansågs, att Täby socken skulle göra sina anspråk på den ifrågavarande utjorden gällande så att densamma ej utan vidare överginge i Kronans ägo. Kommitterade fingo därför i uppdrag, dels att söka fastställa vad utjorden var belägen, vilket var okänt, dels att utreda äganderättsförhållandena, då åtkomsthandlingarna till fastigheten ej funnos bland kyrkans värdepapper.

Undersökningen har omfattat Kartor i Stockholms läns lantmäterikontors arkiv, Jordeböcker och Räkenskaper i K. Kammararkivet, Handlingar i Riksarkivet, i Uppsala Domkapitels arkiv, i Svea Hovrätts arkiv, i Landsarkivet i Uppsala, hos Stockholms länsstyrelse samt i Täby kyrkoarkiv. Ur dessa handlingar äro extrakt rörande Bällsta utjord dels samlade i bilagor till utredningen, dels återgivna i samband med texten i följande historik.

Det äldsta man ur nu befintliga handlingar kunnat framleta om utjorden är att den redan under katolska tiden förärats St. Eriks altare i Uppsala domkyrka.¹ Efter att således ha tillhört Uppsala domkyrkas gods, hemföll utjorden till kronan troligen under reformationen.² Utjorden har då enligt de dåtida jordeböckerna³ utgjort en självständig fastighet men med brukningsrätten överlåten till prästebolshavaren. Att utjorden icke ingått i själva prästbolets ägor framgår även därav, att prästbolet självt upptagits först i 1720 års jordebok⁴.

¹ När och av vem utjorden skänkts är nu ej möjligt att avgöra. Den kan ha varit med i de stora jordeböckerna Philip Finvidsson av Runby gjorde med ärkebiskopen Nils åren 1290—1308. Det av ärkebiskop Hemming år 1344 upprättade registret över ärkebiskopbordets gods samt gods anslagna till kanikers och prebendaters underhåll upptager en mängd jordstycken inom Täby socken, i regel dock ej namngivna utan blott angivna till storlek eller värde. Likaså i ett register på Uppsala Domkyrkas egendomar år 1376. I ett av väpnaren Sten Thuresson den 25 januari 1419 upprättat gåvobrev på jord i en del gårdar till "sancti Erica och sancti Laurentis" nämnes också de 1 1/2 markland jord i Täby socken — "som min fader hade lagt till dessa prebendas i den tid han levde". Att utjorden tillhört St. Eriks altare framgår f. ö. även av den ännu i de flesta jordeböckerna använda rubrik under vilken utjorden redovisas: "*St. Eriks Landbor*".

² Enligt beslut av riksdagen i Västerås 1527. Utjorden har dock kunnat blivit indragen till kronan redan under rävst- och rättartingen år 1409, då i protokollet häröver även förekommer jordar i Täby socken.

³ Jordeböcker började att föras under Gustav Vasas regering.

⁴ 1720 års jordebok säger: "Pastoratet beläget upp i landet bland berg och skog. Prästbolet 1 1/4 mantal. Har icke varit tillförne uti Jordeböckerna uppfört, varken för mantal eller ränta." 1724 och 1725 års jordeböcker likalydande, den sistnämnda dock med tillägget: "Blivit ansett för - 1/2 mantal."

Utjorden bar ursprungligen namnet "Hellesta" liksom Täby prästgård. Det nutida namnet "Bällsta" har tillkommit genom felskrivning i Jordeboken för år 1650 efter det att utjorden i föregående jordeböcker skrivits "Hielstada", "Hielsta", "Giellestad", "Gällsta" m. m.⁵

Den utjorden påvilande räntan, som från början utgjort 2 öre penningar och 4 tunnor korn eller malt och vid 1585 års skattejämkning förhöjdes till 3 skilling banco, 7 tunnor spannmål och 3 dagsverken, förlänades år 1613 greve Abraham Brahe på Rydboholm. År 1639 köptes utjorden med ränta till frälse av herr Lars Sparre⁷, vars efterkommande ägde näsby säteri.

Att utjorden dock fortfarande även under denna tid brukades av prästgården framgår förutom av jordeböckerna

⁵ I en skrivelse av den 15 december 1862 till Kammarkollegium upplyser "Arkiv-Kontoret", att "en undersökning i gamla räkenskaper och handlingar visar, att Täby Kyrkoherdeboställe förr i tiden måste haft namnet Hellestad eller Häsestad." Jfr ock längre fram anförda brev till ärkebiskopen daterat den 7 augusti 1665.

⁶ Då 1646 års jordebok för "Hällestad" och 1650 års jordebok för "Bällesta" ha dejs beteckningen "utjord" och dels samma räntesats, 16 daler 16 öre silvermynt, kan ej annat än felskrivning förklara namnförändringen. Dessutom förekomma de bägge namnen ej samtidigt i någon jordebok. (Se f. ö. beträffande namnets olika skrivning not 7 här nedan.)

⁷ "Verifikationsboken" för år 1647 har under köpta gods och räntor: "Herr Lars Sparre, Hällesta utjord 16 dal. 16 ö. sm." Samma bok för år 1650: "Giellestad utjord" samt samma ränta. Samma bok för år 1654 har: "Gällsta utjord." Så ock samma bok för åren 1656 och 1660 var emot utjorden i 1667 års bok benämnes "Bellesta". 1678 års Rusttjänstlängd över Rikstygmästare Per Sparres gods i Uppland säger: "Täby socken, Näsby sätegård underliggande gods: Utjord i Täby."

av följande. I skrivelse till Ärkebiskopen den 24 oktober 1663 anmäler "Ericus, in Täby Pastor"¹ bl. a. "huruledes Sal. Herr Gustaf Bielkes barn och arvingar² (som några bondgårdar härvid Täby kyrka och prästgård hava, vilka gränsa ihop med prästgårdens ägor i åker och äng) vilja klandra 80 år gammal hävd uppletandes några rör³ efter vilka de vilja gå ifrån prästbordet halva dess åker och äng, såväl den utjord, som under prästbordet för dess ringhets skull lagd är att hävda ock skattas för, vilken Vällb. Herr Lars Sparre tillkommer". Skrivelsen slutar med begäran om ombud vid rättegången inför häradsrätten

Samma pastor anhåller i skrivelse av den 7 aug. 1665 hos Ärkebiskopen om understöd av kyrkans medel till bekostande av nyssnämnda rättegång. I samma skrivelse säges att "Guvnören Herr Per Sparre Larsson i prästgården äger en utjord av 7 tunnors avrad⁴ om året". Prästgården säges i skrivelsen bära namnet Hjellstad.

Den 17 augusti 1667 rekvireras Lagmansrätten hos ärkestiftet ett ombud i samma tvist för att bestyrka prästbordets påstådda urminnes hävd av den omstridda utjorden.

Den 12 september 1668 anhåller Konsistorii ombud, kyrkoherden i Fre-

¹ Ericus Clementis, kyrkoherde i Täby från år 1637, död år 1666.

² Av kostadsräkningen synes den Bielkeska egendomen haft namnet Frödsviik. (Frösvik i östra Ryd).

³ Rågångsmärken.

⁴ Arrendeavgift.

sta, om ersättning för sina kostnader, sägandes att tvisten "omsider nått ett önskeligt utslag, att prästbordet med dess ägor bliver härefter behållit och okvalt".

I en skrivelse till Ärkebiskopen av år 1689, undertecknat "Jonas Jonæ Halenius, P. Täbyensis"⁵, säges: "Pastor i Täby, Jonas Halenius, innehaver årligen prästbord darsammastädes, beläget i Danderyds härad och Täby socken, vilken är till utsäde 24 tunnor säd, av vilket utgives, förutom taxan och mantalen, för en utjord 7 tunnor och 1 dal. silvermynt. — Prästbordets uppkomst är obekant; uti en gammal kyrkobok igenfunnit detta skrivet: gammal gård eller Björkeby⁶, skall rannsakas att och av gamla konungar given till prästebol, men nu denna är bytt och vänt till avradshemman och förbytt."

Samme Hallenius ber i skrivelse till Ärkebiskopen den 5 december 1690 om förord till en av sockenbor år 1689 eller 1690 till Kungl. Maj:t ingiven anhållan "att Kungl. Maj:t av Kongelig nåd och mildhet" måtte efterskänka de 7 tunnors avrad de ha att för "en utjord belägen i Täby prästgård" utgöra till Näsby herrgård. Vidare framgår av skrivelsen att genom Kungl. Maj:ts åtgärd Landshövdingen ingivit berättelse om förhållandet, upplysande att dessa 7

⁵ Kyrkoherde i Täby från 1689, avsatt 1713.

⁶ Även ett visitationsprotokoll från den 12 februari 1787 säger att prästgården en gång burit namnet Björkeby. Samma protokoll säger även att i kyrkans ägo fanns två kartor över prästgårdens ägor "nyligen inlösta", en från 1636 och en från 1690 samt "att över kyrkan finns ingen karta". Ifrågasvarande kartor ha nu ej kunnat återfinnas.

tunnor avrad äro uteslutna från Näsby gods, "som hans Exe. Greve Johan Stenbock inlöst" och att de 7 tunnorna "nu stå under häradsfogdens disposition till Kronan upptagne".

Uti en inlaga av år 1691 till Ärkkebiskopen och på Täbyallmogens vägnar underteckad av två sex-män och en "nembdingsman" anhålles om tillstyrkande skrift till Landshövdingen att efterskänka den årliga avgift, som skulle utgå "för omtalade utjord, såsom den bliver förbehållen prästbordet".

Kyrkoherden i Täby Olaus Andre¹ säger i en skrift omkring år 1864 till K. Kollegium: "I pästgårdsgärdet där inne ligger en utjord, som bästa åkern är, vilken utjord hörer Hans Exp. Greve Per Sparre Larsson på Näsby till och måste jag för den utjorden årligen skatta 7 tunnor spannmål och 30 öre silvermynt samt trenne drängdagsverken, vilket allt är mig fattiga prästman till stor övsaknad."

Såväl Täby säteri som utjorden indrogos genom reduktionen den 20 mars 1691 till Kronan². Efter reduktionen an-

¹ Olaus Andreæ Molinius, kyrkoherde i Täby från 1668, död år 1688.

² I Generaljordeboken, upprättad vid denna tid är följande annoterat: Sal. Vålb. Lars Spårre köpt till frälse Anno 1690. Anno 1691 den 20 mars indraget med 1687 års ränta emot Sal. Lars Sparres köpta räntor, Cavallertet tilldelat. Transumt ur "Värdering av Generalfältymästaren Herr Greve Pehr Spares frälsegods Näsby i Täby socken den 29 och 30 Juli 1689. Upprättad efter Baronen och Landshövdingen Högvälborne Herr Jacob Gyllenborgs skriftliga order den 17 april och 3 maj 1689 av Härads-hövding Johan Lilliemark och Kronobefallningsman B. Dalholm. — Bällstads utjord, vilken skattar ifrån Täby prästgård till Näsby, ränta efter kronans Jordebok 16 dal. 16 öre silvermynt." Vid samma personers värdering den

slogs säteriet till stam å tvenne rusthåll och utjorden till augment³ åt desamma. Härav framgår att säteriets innehavare, rusthållaren, icke erhöll brukningsrätten av utjorden utan endast rättigheten och att därav uppbära räntan⁴. År 1727 erhöll riksrådet och generalguvernören m. m. Herr greve J. A. Meijerfeldt nådigt tillstånd att emot vederlag av Broby m. fl. hemman i socknen få under frälsfrihet tillbyta sig Säteriet Näsby 24 och 25. Vid skatteläggningen av Näsby år 1730 anmärktes att utjorden låge inom Täby Prästgårds ägor⁵. Ifrån den tiden ha Näsbyägarna i mer än 100 år ansvarat för augmenträntan emot avräkning å pastoralierna för Näsby till kyrkoherden i Täby, vilket förhållande också blivit anmärkt vid 1813 års bevillningstaxering.

Forts. i nästa nummer.

30 oktober 1689 säges det: "Fittja skattehemman samt Bällsta utjord efter köpeskillingen uträknas i silvermynt 1.466:19."

³ Hemmansdel, anslaget till understöd vid rustningsskyldighetens utgörande.

⁴ Att räntan av utjorden är anslagen rusthållen 24 och 25 antecknas först i 1722 års Jordebok.

⁵ I det över skatteläggningen år 1730 upprättade instrumentet förekommer följande anmärkning: "Eljest finnes i Jordeboken och Indelningsrullan en kronoutjord vid namn Bällsta, med 16 dal. 16 öre silvermynt i ränta till rustningsstammarna n:r 24 och 25 såsom augment anslagna, som Kamreraren Widing (Greve Meijerfeldts ombud vid skatteläggningen) berättar ligga inne uti Täby prästgårds ägor, vilken utjord likväl under detta byte icke inbegripes utan bliver nu som förr till bägge rustningsstammarnas styrke." Beträffande den nämnda Indelningsrullan kan nämnas att i 1694, 1757 och 1822 års roteringsverk för Södra Roslags Andra Båtsmanskompani var Bällsta utjord inroterad i roten 471 (gamalt n:r 79). Till 1757 års längd ha rotebönderna anført, "att de icke njutit denna utjord till godo i roten".

(Forts. från föreg. nummer).

Av samma taxeringslängd¹ framgår även att rusthållet, antagligen vid det ovannämnda egendomsbytet, övergått å Valla och Broby, vilka alltså skulle ha haft Bällsta utjord till augment. Näsby säteri har ock tydligen ansett sig såsom någon slags ägare, då säteriet utgjort augmentsrättan i stället och samtidigt låtit Täby prästgård bruka utjorden i avräkning å säteriets pastoralier. Att frågan om äganderätten (ej allenast brukningsrätten) icke var fullt klar framgår även av följande domboksutdrag.

Vid Danderyds Skeppslags lagtima höstting den 22 november 1797 bestyrkte avlidne Inspektoren Näsberts änka Maria Elisabeth Näsbert i Karby med vanlig ed följande av henne till Frälseinspektoren på Näsby säteri givna intyg: "På begäran av inspektoren Lindström på Näsby yarder härigenom av undertecknad intygat, att under den tid jag var vid Näsby bekom aldrig pastor några andra pastoralier för Näsby säteri än litet jordfrakt ur trädgården om höstarna, icke heller har jag sedermera hört att pastor någonsin fått något för nämnda gård, men enär byte således ifrån Näsby yppades en tvist om en utjord, som pastor skulle innehava, så hör-

de jag avlidne kyrkoherden Brandelius² säga, "att om de tager utjorden ifrån mig, så skall jag hava mina pastoralier för Näsby", vilket allt kan med livlig ed bestyrkas när det påfordras. Karby den 6.11.1797. Erinras att jag varit uti Täby sedan 1748. Maria Elisabeth Näsbert, f. 12 januari 1724."

Vid samma skeppslags lagtima vinterting den 27 mars 1798 anhöll frälseinspektoren på Näsby säteri Anders Lindström om "att på ed få höra Bonden Johan Friedric Halldén å Fällbro om en utjord i Täby socken, som under namn Hällesta eller Bällsta utjord skulle under Näsby hava lytt och legat men på något sätt därifrån blivit söndrad". J. E. Hallén avlade eden samt berättade: "Då vittnet för 23 år sedan varit hälftenbrukare åt kyrkoherden Olof Bolin³ uti Täby prästgård, hade där varit ett gårde, som kallades Lundsgärdet, något igenlagt med ärtåkersris, vilket gårde vittnet velat uppbruka, då Bolin hade sagt: "Låt bli det, ty jag har den jorden av Näsby för pastoralier, i år har jag det, i åre är jag av med det", och kunde detta gårde utgöra 8 å 9 tunnland. Vidare berättade vittnet om Lundsängen, som även skulle ha tillhört Näsby, vilken dock Bolin trots hörde till Täby bys gårde, som gränsade till Prästgården och hade Bolin utmärkt för vittnet skillnaden emellan det omtvistade stycket eller ängen och Prästgårdsgärdet, och vilken skill-

¹ Extrakt ur 1813 Års taxeringslängd: "Näsby. — Bällsta utjord (räknas i Näsby värde)." samt anmärkningen: "Bällsta utjord är inbegripen i Täby prästgård och brukas av pastor, har i öfver 100 år varit upptagen i avräkning såsom pastoralier av Näsby, — Ger 7 tunnor spannmål och 2 Rdr årlig ränta såsom augment till Valla och Broby rusthåll, denna ränta utgöres av Näsby säteri."

² Pehr Brandelius, kyrkoherde i Täby från 1777, död 1795.

³ Kyrkoherde i Täby från 1762, död 1777.

nad vittnet sade sig på stället kunna utvisa, och hade erhållits på de två åren, som vittnet hade varit hälvtbrukare 16 à 17 lass hö." På särskild fråga tillade Hallén, "att han på ovannämnda utjord som han ej visste om den hette Hellesta eller Bällesta, hade varken fått göda eller dika av orsak om osäkerheten av besittningsrätten och hade Bolin undantagit ängen från hälvtbruket emedan den, som Bolin sagt, vore en utjord från Näsby pastoralier."

Följande utdrag ur Domboken hällen å lagtima sommaring med Långhundra härad den 16 juni 1801, har även att uppvisa ett intyg om den ifrågavarande utjorden samt omtalar dessutom att tvisten nu var under laglig prövning: "Inspektoren Anders Lindström i egenskap av ombud för Änkefru grevinnan Högvälborna Lovisa Augusta Meijerfeldt anhöll, i och för vid Danderyds Skeppslags tingsrätt väckt mål mellan kyrkoherden i Täby Claes Justelius¹ och grevinnan Meijerfeldt angående obetalda pastoralier, om vittnesförhör med avlidne kyrkoherde Bolins änka Christina Margareta Bolin² nu boende i detta härad å Lagga kyrkoherdeboställe. Och inlämnades ett av änkan Bolin till Danderyds Skeppslags tingsrätt ingivet intyg: "På begäran varder härned sanningen till styrka intygat, att den s. k. Lundsängen och Lundsgärdet, som under Täby prästgård hävdats och nyttjats såväl av min fader prosten Alm-

quist, som av min salige man kyrkoherde Bolin under deras tjänstetid erkändes för en tillhörighet under Näsby säteri, vilket de efter överenskommelse med respektive ägare av Näsby brukat och till förmån disponerat i stället för prästrättigheten som dem från Näsby eljest tillfalla bort. Om jag i anseende till min höga ålder av några och sjuttio år ännu kunde komma dit på stället skulle jag lätt utvisa var denna omtvistade utjord ligger, ty den lämnades mig till fördel under nådåret efter min salige man." Detta intyg beedigades av änkefru Bolin den 17 juni samma år i Lagga prästgård enligt Långhundra tingsrätts protokoll av samma dags datum.

Konsistorii ombud anmäler emellertid i Skrivelse till ärkebiskopen redan den 20 mars 1800 att den här nämnda rättegången om Bällsta utjord blivit förklarad vilande. I alla händelser uppträdde vid "ådömd häradssyn den 26 juli 1802 i råskillnadstvisten emellan Täby Kyrkoherdeboställe och Täby by" även ett ombud från Näsby gård i och för bevakande av ägarens rätt i avseende på Bällsta utjord "som Näsby gård skulle äga inom prästebordets hägnader". Såväl kyrkoherde Claes Justelius som kronans och konsistorii ombud bestredo dock Näsby ägare all talan i tvisten "enär han icke kunde styrka att Näsby säteri ägde någon utjord uti Täby kyrkoherdeboställe, än mindre visa var utjorden var belägen".

Den ovannämnda rättegången synes aldrig ha slutförts. I stället påfördes Bällsta utjord enligt K. Befallningsha-

¹ Kyrkoherde i Täby från 1795, död 1882.

² Dotter till kyrkoherde Abraham Almquist, kyrkoherde i Täby från 1735, död 1760.

vande i Stockholms läns beslut av den 20 mars 1812 kronotione från och med år 1811.

Att Näsby gård fortfor att utgöra å Bällsta utjord liggande utskylder och som en följd härav icke erlade sina pastoralier till Täby kyrkoherde, fortsatte att vara förhållandet ända till år 1851, då kyrkoherde Öberg³ genom stämning vid Danderyds häradsrätt mot dåvarande översten F. af Klercker (som köpt Näsby år 1835) fick denne ålagt att gälda pastoralierna. Af Klercker ville dock givetvis ej finna sig i att både utgöra utskylderna för Bällsta utjord och erlægga pastoralier, utan den 12 december 1851 måste K. Befallningshavande i Stockholms län rekvirera ombud från Konsistorium för det vid Danderyds skeppslags tingsrätt av överste af Klercker emot kyrkoherde Öberg väckta mål angående kyrkoherdens förpliktande att till af Klercker "avträda den under Täby kyrkoherdeboställe brukade utjord benämnd Hellesta eller Bällstad". Tingsrätten avtog af Klerckers begäran om uppskov, vilket beslut dock undanröjdes av K. Hovrätten, som år 1835 återvisade målet till tingsrätten. Målet avskrevs emellertid (se nedan!) och i stället anmälde ägaren till Näsby dåvarande generalmajoren F. af Klercker i en skrivelse till K. Befallningshavande i Stockholms län den 14 september 1854, "att i Jordeboken funnes upptagen en utjord med namnet Bällsta av krononatur, med räntan anslagen till

augment på rustningsstammen n:r 24—25 vid Livskvadronen av K. Livregementet Dragon Corps och antecknat att utjorden ägdes av Näsby säteri. Ehuru utjorden vore upptagen i af Klerckers åtkomsthändingar till nämnda säteri och ehuru han i flera år därför utgjort skatt likväl icke ansåg sig som ägare, då han icke visste var utjorden var belägen", varför af Klercker anhöll att skatt för utjorden ej vidare skulle påbörjas Näsby säteri eller honom själv.

Sedan kronofogden och häradskrivaren bestridit kravet, förste lantmätaren tillstyrkt och af Klercker i ett yttrande den 29 augusti 1855 (i vilket han meddelar att hans rättegång mot boställsinnehavaren f. n. låge vilande i avvaktande på utredning och vilken rättegång "han f. ö. ej tänkte fortsätta") yrkat bifall till sin anhållan, beslöt K. Befallningshavande den 31 december 1856 att avslå af Klerckers anhållan. Som grund för beslutet anfördes att K. Befallningshavande redan den 20 mars 1812 (se ovan!) åsatt utjorden kronotione utan att Näsby ägare då ifrågasatte befintligheten av utjorden.

Af Klercker överklagade beslutet hos Kammarkollegium, som genom utslag den 23 december 1862 återförvisade ärendet till K. Befallningshavande.

I skrivelse av den 2 augusti 1865 till K. Befallningshavande i Stockholms län upprepar af Klercker sitt yrkande från 1854 nu tillökad med kravet på att av statsmedel återkomma vad han i skatt för utjorden nödgats erlægga. Han anför nu som ytterliga skäl att utjorden har krononatur och då han aldrig har

³ Anders Gustav Öberg, kyrkoherde i Täby från 1848, död 1857.

blivit antagen till åbo å utjorden kan han ej heller lagligen ha varit innehavare av densamma. Denna gång tillstyrktes af Klerckers anhållan fullständigt av dåvarande kronofogden, som ansåg det bevisat att Bällsta utjord ingick i Täby prästgårdsägor. Härads-skrivaren avstyrkte däremot anförande att Näsby ägare kunde anses hava dispositionsrätt till utjorden samt att det juridiska hinder, som f. n. låge i vägen för en sådan dispositionsrätt kunde hävas därigenom, att samme ägare ansökte om att bliva till åbo därå antagen. Förste lantmätaren anförde endast att han ej kunde fastslå var utjorden var belägen. Uppsala domkapitel ansåg, att utjorden tilhörde Täby pastorsjord, men att röntan påvilade Näsby ägare, som i stället vore befriad från pastoraliers erläggande till kyrkoherden i Täby. Boställsinnehavaren, kyrkoherde G. Johnson¹ anförde, att då utjordens belägenhet ej kunde fastställas och då boställets ägor borde för all framtid anses försäkrade genom en år 1921 upprättad och år 1822 den 25 februari vid laga vinter-ting fastställd karta över prästgårdens ägor, utjorden borde utur jordeböckerna utgå och skatterna avskrivnas.

K. Befallningshavande i Stockholms län beslut den 28 november 1867 att frikalla ägaren till Näsby från utskylder m. m. för utjorden samt att desamma i stället skulle utgöras av boställsinnehavaren.

Över detta beslut klagade boställein-

nehavaren kyrkoherde G. Jolinsson genom skrivelse till Kammarkollegium av den 24 februari 1868. Kammarkollegium fastställde dock det klandrade beslutet genom utslag av den 22 juli 1870. Kyrkoherde G. Johnson anförde besvär häröver hos K. Maj:t, som efter det ärendet åter varit på remiss till olika myndigheter och institutioner utan att något nytt i frågan därvid framkom, genom K. brev av den 9 augusti 1872 fastställde Kammarkollegii beslut med motiveringen, "att som icke visas kunnat att Bällsta utjord, sedan den i flera århundraden brukats av Täby prästgård, kommit under Näsby bruk eller vore inlagt i dess ägor och som det vore styrkt att Bällsta kronoutjord vore belägen inom de ägor, som nu brukas av Täby prästgård, så frikallades ägaren av Näsby från fortsarande utgörande av räntor och alla övriga utskylder för nämnda utjord, vilka i stället skola utgöras av innehavaren av Täby församling pastorsboställe."

Härefter låg tvistefrågan "Bällsta utjord" nere ända till år 1917, då förste lantmätaren i länet genom skrivelse till Kammarkollegium den 26 november, jämlikt § 27 jorderegisterförordningen, anmärkte "att i jordeboken för Täby socken bland kronolägenheterna under allmän disposition upptagna utjorden Bällsta icke synes vara en för sig bestående fastighet".

Efter utredning¹ fattade Kammarkol-

¹ Gustaf Johnson, kyrkoherde i Täby från 1859, död 1882.

¹ Vaxholms fögderis utredning lyder: "Enligt hit överlämnat utdrag av Jordeboken för Täby socken är utjorden Bällsta (n:r 1) till naturen krono under allmän disposition och tillhör kyr-

legium följande beslut den 11 september 1919: "Till K. Befallningshavande i Stockholms län. — K. Kollegium har efter det vederbörande² blivit hörda, vid ärendets föredragande denna dag förordnat att ifrågavarande lägenhet, vilken tillhör kyrkoherdebostället i Täby pastorat skall ur jordeboken utslutas. Detta meddelas Eder till kännedom samt för vederbörande församlings underrättande. —" Meddelandet upplästes vid kyrkostämman den 25 januari 1920.

Till ovanstående historik är endast att tillägga — i och för utredningens avslutande — ett omnämnande av de olika gissningar på var Bällsta utjord legat, som under årens gång framkommit.

I sin ovan-nämnda skrivelse av den 22 juli 1870 framför kyrkoherde G. Johnsson gissningar att Bällsta utjord möjligen skulle vara samma mark som Byle utjord eller Tibble utjord. I "ödmjukt memorial" av den 16 februari 1872 upplyser emellertid Första Provinskontoret Kammarkollegium om "att någon utjord med namnet Byle enligt jordeboken icke finnes inom Täby socken, men väl ett nybygge med samma namn, som icke är att förväxla med Bällsta utjord, ävensom att, så vitt jordeböckerna utvisa någon utjord icke fin-

---

koherdebostället i Täby pastorat. I Ekonomiska kartverkets beskrivning till karta över Danderyds skeppslag är för ifrågavarande utjord antecknat, att dess läge är okänt, och av i härvarande arkiv förvarade kartor och handlingar har någon utredning i samma avseende ej kunnat vinnas."

² För Täby svarade kyrkoherde Eriksson i en personlig skrivelse att han tillstyrkte fastighetens avförande.

nes i Täby by eller Karby frälsehemman". För övrigt finnas Bällsta utjord och Byle nybygge nämnda samtidigt i de officiella handlingarna. Så t. ex. i 1694 års indelningsverk där Bällsta utjord är noterad under n:r 79 och Byle nybygge under n:r 80. Kyrkoherde Johnssons gissning på Byle nybygge har med säkerhet uppstått därav att denna egendom en tid ägdes och beboddes av prosten Claes Justelius i Täby.

Beträffande gissningen på "Tibble utjord" förefaller det som om den icke skulle sakna all grund. Av gamla kartor och texter framgår, ehuru ej med absolut säkerhet, att Tibble egor sträckt sig ända in i Täby by. Tibble äng finnes sålunda omtalad som en kärrmark emellan Karby och prästgårdsjorden. Då Tibble även tidigare legat under Näsby (finnes så upptaget under benämningen frälsehemmanet Tibble) kan det ju antagas att den Näsby tillhöriga utjorden ("Bällsta") tilldelats Tibble och så i folkmun blivit kallat "Tibble äng". Ett ytterligare belägg för antagandet kan framgå ur följande.

I de ovan ur resp. dömböcker återgivna vittnesintygen från 1798 och 1801 kallas det omtvistade markområdet för "Lundsgärdet". Då det område, där nu "Moellska småskolan" ligger, förut burit namnet "Lundsbacken", bör givetvis såväl "Lundsgärdet" som den i 1801 års vittnesintyg omnämnda "Lundsängen" befunnit sig i närheten därav. Antages "Lundsängen" ha varit nuvarande åkerjorden öster om Täby järnvägsstation, kan "Lundsgärdet" tänkas förlagt på andra sidan "Lundsbacken", d. v. s.

till gårdet något sydväst om kyrkoherde bostället, alltså nuvarande slätten öster om järnvägen, vilket område dels motsvarar de omnämnda 8 å 9 tunnland, dels också förr varit kärrmark samt även gränsar till Karby. För övrigt har antagandet att "Bällsta utjord" skulle ha legat här ett försvar även i namnet. Enligt historiken bar såväl kyrkoherdebostället som utjorden förr namnet "Hällesta", helt säkert som en följd av den väster om kyrkoherdebostället ännu befintliga samling fornordiska gravplatser, d. v. s. gravhällar.

Beräffande slutligen den under de sista åren framkomna tanken, att Bällsta utjord vore desamma som Tärna, kan detta förslag helt avskrivas. Historien med den jorden är nämligen följande. Den bebyggda delen av nuvarande Tärna har enligt alla äldre handlingar förr burit namnet Presttorpet och tillhört Täby kyrkoherdeboställe. De nedanför torpet liggande vitmosseängarna voro ända till in på 1860-talet ouppodlade. Dåvarande kyrkoherde G. Johnsson fick så genom Kammarkollegii beslut av den 9 oktober 1866 för att odla ifrågavarande mark, som beräknades utgöra omkring 31 tunnland, 50 frihetsår därpå, räknat från och med år 1863¹. Genom K. brev av den 17 mars

¹ Enligt samma beslut har över avsöndringen år 1863 upprättats en karta av vice kommissionslantmätare H. Holmström. Denna karta med beskrivning samt Kammarkollegii utslag skulle enligt utlaget förvaras å kyrkoherdebostället, men återfinnas handlingarna nu ej mera. I en den 14 november 1867 daterad av kronolänsman Nordequist gjord beskrivning över Presttorpet i och för avsöndringen uppräknas följande byggnader: "Presttorpet med stuga, bod, stall och foderrum, fähus med svale och loge med golv."

1870 fick han sedan frihetsår för den då återstående tiden (d. v. s. t. o. m. år 1912) även för själva torplägenheten, som beräknas till 6 tunnland. Kyrkoherde G. Johnsson, som var född i Tärna socken, uppkallade så den för 50 år avsöndrade delen av sin boställsjord efter födelsesocknen och i protokollet över Ekonomiska besiktningen den 20 augusti år 1887 säger också: "Presttorpet eller Tärna".² Efter kyrkoherde G. Johnssons död (1882) sökte hans arvingar förlängning av frihetsåren, vilket dock avslogs enligt K. brev av den 3 juni 1892.

Kyrkoherde Johnssons ogifta döttrar Lydia och Ida försälde så den 27 oktober 1894 dem till kommandenyttjanderätt till förevarande lägenheter till byggmästare Per Wikander, som i sin tur överlät nyttjanderätten genom köpekontrakt den 17 januari 1901 till notarien Karl Ernst Johansson, vilken brukade Tärna till dess frihetsåren med 1912 års utgång upphörde.

Dessförinnan hade dock Täby sockens borgerliga kommun, på grund av de under 1909 och 1910 inträffade epidemierna först förhyrt och sedan enligt beslut å kommunalstämma den 27 december 1911 inköpt det notarie Johansson tillhöriga "stora bostadshuset" för en köpeskilling av 2,500 kr. med äganderätt från och med 1 januari 1913, samt av kyrkoherden arrenderat den husen omgivande parken för ett årligt arrende av 100 kr.

² Följande byggnader upptogs: "Stugubyggnad, Bobyggnad, Stall, Fähus, Loge."

Beträffande den såväl här ovan som i inledningen till den utredning nämnda s. k. Moellska skolan, må här endast följande utdrag ur K. Brevet av den 17 augusti 1900 meddelas, dels för att bekräfta den nyssnämnda namnuppgiften "Lundsbacken", dels därför att socknen ej sökt lagfart å markuppåtelsen, vadan t. o. m. i Länsstyrelsen missuppfattning råder om äganderättsförhållandena.

Utdrag ur K. Brevet den 17 aug 1900.

"— — — Sedan Täby församling å kyrkostämman den 31 oktober 1899 för sin del beslutat att för en småskola inom församlingens kyrkorote skulle uppföras en byggnad jämte nödiga uthus å den s. k. Lundsbacken, belägen å ägor till kyrkoherdebostället 1 ¼ mantal Prästgården n:r 1 i Täby socken, samt att den därför erforderliga jorden skulle anskaffas genom jordavsöndring från sagda boställe — — —"
(Härefter endast de gjorda undersökningarna.)

"K. Maj:ts beslut: Medgavs att omförmälda område för uppgivna ändamål för alltid avsöndras från Kyrkoherdebostället, dock med villkor att församlingen skall stå för årlig avgäld till boställsinnehavaren fullt motsvarande minskningen i hans inkomst, samt att församlingen skall uppföra och underhålla stängsel omkring det avsöndrade området. — — —"

Forts. i nästa nr.

(Forts. från föreg. nummer.)

II.

Klockstapelstomten och Klockaregården.

Inledning.

Kommitterades uppdrag var att söka utreda frågan om Täby klockstapelstomt, särskilt med hämsyn till dess storlek. Som av inledningen till denna utredning (se nr 2) framgår har dock undersökningen utvidgats till att även omfatta den s. k. Klockaregården. Kommitterade kunde givetvis ur de undersökta handlingarna ha extraherat det som enbart rörde Klockstapelstomten, men då denna fråga tidigare — åtminstone ur äganderättssynpunkt — hängt samman med det s. k. Klockarebostället och då frågan om detta boställe enligt vad som sports i alla händelser snart kommit att bli aktuell, synes det kommitterade som en given fördel, att låta undersökningen även omfatta den s. k. Klockareboställsfrågan, så mycket mer som undersökningarna av de gamla handlingarna skedde samtidigt.

Undersökningen har omfattat handlingar i Riksarkivet, Kammararkivet, Svea hovrätts arkiv, Landsarkivet i Uppsala, Täby kyrkoarkiv samt kartor och handlingar å Stockholms läns lantmäterikontor.

Inledningsvis vilja kommitterade endast fästa uppmärksamheten på att de omvistade fastigheterna uppkommit på en tid, då såväl lagar som den allmänna uppfattningen voro betydligt annorlunda än nu. Den dåtida socknens angelägenheter sköttes av allenast ett organ, sockenstämman (där kyrkoherden var självskriven ordförande) och rätt att delta i sockenstämman hade allenast jordägarna, alltså ett ytterst begränsat fåtal. När socknen således behövde plats för exempelvis en klockstapel räknades detta som en jordägarnas allmänna angelägenhet och den eller de, som ägde den önskade marken, medgävo densamnas användning för ändamålet, oftast endast mot det vederlag att han eller de själva blevo befriade från att lämna material eller göra körslor till bygget, vilket i stället kom på de övriga jordägarnas lott. Någon tanke på lagenlig avsöndring med åtföljande lagfart fanns således ej, ty ändamålet var ju för ett gemensamt bästa, d. v. s. det egna bästa i betydligt närmare mening än vad som ligger i nutidens "gemensamma hushållningsangelägenheter". Vad som således nu för tiden anses såsom både "självklart" och "nödvändigt" är ingalunda prejudicerande för de dåtida handlingarna och förhållandena. Lagstiftaren har för övrigt haft detta i tankarna vid de s. k. hävdlagarnas tillkomst, ty ändamålet med lagbestämmelserna om hävd är tydligen att förekomma den osäkerhet i de allmänna rättsförhållandena, som skulle bliva en följd därav, att en persons rätt, framför allt hans äganderätt till fast egen-

dom, under en begränsad tidrymd kunde göras till föremål för tvist just på grund av oklarhet om åkomsten.¹

Till de för var och en av de ifrågasvarande fastigheterna gällande särskilda omständigheter beträffande socknens "fång" av desamma återkomma vi i det följande i respektive historiker.

Klockstapelstomten.

När den ursprungliga klockstapeln byggdes kan ej sägas, då protokoll från den tidens sockenstämmor ej finnas bevarade. Lika svårt är det att fastställa platsen för densamma. Av nedan anförda protokoll från den 23 mars 1762 framgår dock, att den varit placerad närmare kyrkan, troligen i södra (nedersta) delen av nuvarande Ålderdomshemstomten. Befintliga protokoll nämna ej heller något om de ursprungliga äganderättsförhållandena beträffande marken.

Den gamla klockstapeln reparerades år 1743 för sista gången. Åren 1761 och 1762 behandlades å flera sockenstämmor frågan om uppbyggandet av en ny klockstapel, vilket ock blev beslutat. Den 23 maj 1762 beslöt man dock "att flytta Klockstapelns ställning litet tillbaka på en högre slät plan bakom Sockenstugan, där klockljudet ej

¹ Se Jordabalken, kap. 15 § 1: "Det är urminnes hävd: där man någon fast egendom eller rättighet i så lång tid okvald och obehindrad besuttit, nyttjat och brukat haver, att ingen minnes, eller av sanna sago vet, huru hans förfäder eller fångesmän först därtill komne äro."

skulle brytas för mycket som nu av kyrktaket, utan få friare luft att utsprida sig till den sidan där största delen av församlingen är belägen, samt både klockstapel och kyrka vara mer säkra än nu vid åkommande eldsvåda". Ej heller i detta protokoll säges något om tomträttsförhållandena. Klockstapeln byggdes år 1763 samt avsynades och godkändes den 31 juli samma år.

Först år 1867 kan man säga att socknens äganderätt till klockstapeln blivit klar. Vid då skedd laga skiftesförrättning gävo dåvarande ägarna av Täby by, Maria Hansson och G. Zetterman i en "förening" daterad den 9 juli "om undantag av mark för delägarernas allmänna behov", "12 fots bred väg därtill och utefter Klockareboställets västra sida fram till Klockstapeln varför plats också undantages såsom av kartan synes".

Av 1867 års lagaskifteskarta framgår att den s. k. Klockstapelsvägen träffade Klockstapelstomten å dess västra sidas sydligaste del. Detta förhållande bekräftas av den vid ägostyckningen år 1906 upprättade kartan, i vilkens beskrivning dessutom är angivet, att Klockstapelstomtens västra sida är 13 meter lång samt att avståndet från norra sida är 7,9 meter. Vid år 1918 skedd rågångsförrättning² har man dock, som av rågångskarta framgår, ändrat vägens riktning så att dess norra sida nu träffar Klockstapelstomtens sydvästra hörn, d. v. s. Klockstapelstom-

² Se härom utförligare längre fram i samband med utredningen om Klockarebostället.

tens västra sida har blivit obruten. Rågångskartan fastställdes av lagtima ting den 12 maj 1919 sedan den av lag bestämda tiden av två månader förgått utan att klander mot förrättningen till vederbörande ingivits¹.

Frågan om Klockstapelstomtens västra och Klockstapelsvägens norra (nordvästra) gräns behöver dock ej härigenom anses vara avgjord, då av protokollet vid ifrågavarande rågångsförrättning framgår, att Klockstapelstomtens och -vägens gräns mot tomtens litt. Dbq ej särskilt behandlades, oaktat den på kartan upptagits i ändrat läge mot 1906 års ägostyckningskarta och 1867 års lagaskifteskarta. Och även om rågångskartan skulle anses gälla den ändrade delen av Klockstapelsvägen är frågan ej slutgiltigt avgjord ändå, ty att kartan ensam icke är i sådant avseende avgörande, utan det är till kartan med tillhörande handlingar² man har att gå för att finna normen för gränslinjens rätta sträckning, framgår av befintliga prejudikat³. Någon beskrivning av eller motivering till här ifrågavarande ändring finnes icke gjord vid 1918 rågångsförrättning. Som ovan sagts har däremot 1906 års ägostyckningshandlingar fullständig beskrivning med måttuppgifter beträffande den om-

tvistade gränsen, och bör således få anses normgivande: Att det här är fråga om en s. k. avsöndrad lägenhet, vars gränser helt och hållet äro beroende av bestämmelserna i den avhandling, varigenom lägenheten avsöndrats, inverkar ej å ovanstående i annan riktning än bestyrkande, dels därför att 1867 års ovan nämnda "förening" — genom vilken avsöndringen fastställdes — endast hänvisar till redan rådande förhållande utan angivande av exakta gränser, dels därför att vid den å det den avgörande lägenheten omgivande hemmanet år 1906 verkställda ägostyckningen ifrågavarande gränser enligt lagens bestämmelser om gränsreglering då kunnat regleras och i alla händelser först vid detta tillfälle blivit laggiltigt precicerade.

Klockaregården (nuvarande Älderdomshestomten).

"Klockarebol"⁴ juristades i Sverige redan under 11:te århundradet. Meningen var att klockaren jämte bostad skulle äga hemmabruk tillräckligt att förse hans bord med logens och ladugårdens alster. Enligt stadgande i Prästerskapets privilegier av den 16 oktober 1723 voro klockareboställen och klockarebord befriade från gästning, in- kvartering och andra kronans besvär. Enligt nu gällande förordning är endast

¹ Skiftesstadgan den 9 november 1866 kap. V, § 47.

² Skiftesstadgan den 9 november 1866, § 43: "Med iakttagande av de grunder, som särskilt stadgade finnas, skall lantmätaren uträkna alla å kartan uppförda, numrerade ägofigurer och däröver upprätta tydlig beskrivning."

³ Se bl. a.: Holm, Nytt juridiskt arkiv, 1892: 497.

⁴ Bol = hus och föda. I 1723 års prästerliga privilegier användes benämningen "Klockarebord."

stad ålagt att hålla klockare bostad.

I jordeböckerna nämnes Täby klockarebol första gången år 1720 under rubriken "Pastoralier" och efter Prästebolet samt med anmärkningen, att det förut icke varit i jordeböckerna uppfört varken till mantal eller ränta. Jordeböckerna fr. o. m. 1726 t. o. m. 1807 ha även anmärkningen: "Härtill finnas inga lägenheter" eller "inga ägor". Någon som helst anvisning var klockarebolet var beläget finnes icke.

Emellertid säges, dels i ett sockenstämmoprotokoll av den 13 maj 1747: "Lovades klockaren Erik Berg, att såvida han vill betjäna sig av den nya Sockenstugan skall han vårda att hon intet genom vangest fördärvas", dels i ett visitationsprotokoll från den 12 februari 1787: "Klockaren, som bor i Sockenstugan, har intet jordbruk. Sockenstugan är trång och förfallen, men kan hjälpas med brädslåning, som redan är börjad. Med stugan är sammanbyggd en liten kammare till klockarens tjänst", och slutligen vid visitationen den 16 november 1794: "Orgelnisten har intet boställe. Klockaren bor i sockenstugan, som är i gott stånd, men därtill är ingen jord."

Härav kan man draga den slutsatsen, att Klockarebolet och Sockenstugan varit en och samma fastighet, vilket icke är utan betydelse, när längre fram i denna utredning en del ägorätsfrågor skola avgöras.

Då i fortsättningen såväl Sockenstugan som ock Fattigstugan förekommer i samband med Klockarebostället, måste här en del upplysningar om de bägge

förstnämnda byggningarna lämnas samt ett försök till fastställande av deras belägenhet göras.

Följande utdrag ur nedannämnda sockenstämmoprotokoll må tjäna såsom vägledning:

1739, 13 februari: "Efter vid församlingen är ingen fattigstuga (frågades) om de icke i sommar även vilja bygga densamma. Svarades att de voro därtill benägna." (Ingen plats finnes angiven.)

1740, 9 mars: Nämndes fattigstugans "fullbordande nästkommande sommar".

1745, 13 januari: Beslöts att "sockenstugan som är alldeles förfallen" skulle uppbyggas. Beslutet uppreparades den 19 januari 1846 och tyckes av ovan anförda sockenstämmoprotokoll från den 1747 ha realiserats under sommaren 1746¹.

Av dessa protokollutdrag kan man anse fastslaget att Fattigstugan och Sockenstugan har varit två olika byggningar.

Den 25 oktober 1795 beslöts å sockenstämma, att "hjonerna skulle under vintern myttja Sockenstugan efter deras gamla är obeboelig". Samtidigt beslutar man att bygga ny fattigstuga. Ge-

¹ Något oklar förefaller dock saken, då man å sockenstämma redan den 4 augusti 1751 fattar beslut att reparera Sockenstugan. Så ock å stämman den 24 september 1758. I samband härmed må anmärkas att av protokollen ej framgår vad sig var den gamla sockenstugan var belägen, om densamma revs ned vid nybyggnaden eller om den bibehölls och användes för annat ändamål. Jfr härom f. ö. längre fram anförda protokollutdrag från sockenstämma den 20 november 1808.

nom detta beslut blev även äganderättsfrågan beträffande Fattigstugan klarlagd, ty protokollet vid söckenstämman den 5 maj 1796 säger i § 6: "Som det varit ifrågasatt på vilkens ägor Fattigstugan nu vore byggd och Herr Eric Himberg på Viggbyholm äskade någon säkerhet för församlingen innan någon ny byggnad företages, och Rusthållaren Anders Andersson i Ytterby såsom ägare till i fråga varande park, vilken tvist i brist på karta över Täby by ej kunde alistas, ty avstod rusthållaren Anders Andersson i Ytterby i fall det framdeles kunde bevisas att denna plats vore Täby by tillhörig, för sig och sina efterkommande all äganderätt till det rum varpå Fattigstugan kommer att uppföras och lämnar det härmed evärdeligen till det kristliga bruket åt församlingens fattiga."

Enligt 1798 års karta uppfördes Fattigstugan å nuvarande Dbs-tomten (f. d. Hägermans stuga). Å kartan finnas inga tomtgränser utsatta, varav framgår att i ovannämnda gåva till söcknen ej ingick någon jord till Fattigstugan utan endast, så som protokollet säger: "det rum varpå Fattigstuga kommer att uppföras."

I protokollet av den 19 mars 1797 säges, att man på grund av anhållan av orgelnisten och klockaren Wahnberg om husrum, "ty han hade förut bott i en kammare i Täby by, som nu skulle till ägaren återlämnas", beslöt, att han "fick bo i sockenstugukammaren medan fordna klockaren Melander skulle bo i själva sockenstugan".¹

Vid den 1798 den 7 maj skedda rå-

gångsförrättningen beträffande Täby bys ägor har det s. k. klockarebostället eller rättare sagt sockenstugans tomträttsförhållanden för första gången laggiltigt ordnats.

(Forts. i nästa nummer.)

---

¹ Melander var avskedad, men socknen hade beslutat, att det oaktat hålla honom med husrum. Detta förklarar även ovan anförda 1794 års visitationsprotokolls särdelning av orgelnistens och klockarens bostadsförhållanden.

(Forts. från föreg. nummer.)

Protokollet¹ vid rågångsförrättningen säger om tomträttsförhållandena: — — "Förekom frågan om de täppor och husplatser församlingens klockare och organist innehade, vilka dels av nuvarande innehavaren tid efter annan skolat, efter som nu av Täby jordägare angavs, egenvilligt blivit av Täby bys tillhörige utmark inkräktade och hus därå uppbyggde, varigenom Täby bys jordägare blivit på åtskilligt sätt fördelade, i synnerhet i anseende till klockarens boskåps betande, varför de nu anhöllo och påstodo, att om klockaren och organisten ej kunde i bevis leda, att dess företrädare eller han fått vederbörande jordägares tillstånd till slikt iakttagande och bebyggande, så borde instängslorna utläggas och husen bortföras, dock nuvarande organist och klockare tillåtet bo uti sockenstugan, å vilken plats, såväl som platsen för fattigstugan och spannmålmagasinet² med vägar där-

¹ "Protokoll hållet vid rågångens besiktigande och uppgående omkring Täby bys ägor, Stockholms län, Danderyds skeppslag och Täby socken år 1798 den 7 maj" (Stockholms läns lantmäterikontors arkiv). Närvarande voro: jordägarna i Täby by Anders Andersson och Eric Israelsson, för kyrkoherdebostället såsom kronofullmäktige kronobefallningsman Robert Hörner och såsom konsistorii ombud prosten och kyrkoherden i Östra Ryd Samuel Riselius, biträdde av boställsinnehavaren hovpredikanten och kyrkoherden Claes Justelius. Förrettningsman var I. Lifmansson.

² Däri förvarades skattespännmål. De vid försäljningen därav uppkomna medlen användes dels som en kassaförlagsfond för socknens behov, dels som lånekassa. C. M. Brandelius säger i sin disputationsavhandling "Paroeciae Roslagie Teby": "Sockenmagasinet står på frälsegrund och har den platsen jämte en stor tomt

till, Täby bys jordägare icke gjorde något åtal, utan medgävo deras nyttjande hädanefter på sätt hitintill vanligt varit.

Herr Kongl. Hovpredikanten Justelius och Herr Prosten Riselius anförde, att huruväl nu ej vore några dokumenter till hands som bestyrkte på vad grund dessa täppor blivit instängda och hävdade samt husen upbyggde, så följde dock icke därav, att sådant skett egenvilligt, dess utan och som ännu icke medgivits, att de ifrågavarande täppor och husplatser verkligen tillhörde jordägarna av Täby by, utan torde förmodligen med forndne jordägares lov och minne blivit antagne och uppbyggde, så ägde nuvarande jordägare av samma by icke rätt att avhända nuvarande innehavaren någon av de gjorda instängsler och uppodlingar, ej heller pretendera husens bortförande, utan laga rättegång.

Täby bys jordägare togo detta i övervägande, och efter något samråd yttrade de sig, att oaktat de ägde fullkomlig rätt till allt vad de påstått, så ville de dock, för att visa sin benägenhet, men ej av fruktan för rättegång, härom på något i godo överenskomma, i anseende vartill samtliga vederbörande begävo sig på stället då Täby bys jordägare utstakade den plats de till församlingens organist och klockare voro sinnade avstå, jämte plats för sockenstugan, nämligen till den förre fentiosju och $\frac{1}{4}$ alnar

blivit åt magasinet (omkr. 1773) evärdeligen donerat av Herr Generallöjtnanten Greve J. A. Meijerfeldt samt hans Grevinna fru Lovisa Augusta Sparre."

på västra och lika många alnar på östra sidan samt trettio och $\frac{1}{4}$ alnar på norra och lika brett på södra sidan och därom till sockenstuguplats aderton alnar på norra och södra sidorna vardera och nio och en halv alnar på västra och östra sidorna vardera, vilket avstånd gällde för evärdeliga tider, så att vad nu beslutat blivit, äge icke någon av efterkommandens rätt på ett eller annat sätt klandra eller upphäva, men allt vad utom denna nu utstakade gräns vore beläget borde genast utläggas och utan minsta gensägelse vid anmodan bortföras och flyttas samt organistens och klockarens kreatur utom samma gräns till betande icke utsläppas.

Herr hovpredikanten Justelius och Herr prostén Riselius förklarade sig till alla delar nöjda med detta Täby jordägares beslut och påstående, betygande dem sin aktning och välvilja. — — —

Av 1798 års karta jämte dess beskrifning framgår var klockarens förutvarande betesmark och täppa — å kartan kallade "Klockarhage" och "Klockartäppan" — vore belägna. Av samma karta liksom av den vid Danderyds skeppslags sommaring den 10 juni 1799 fastställda kartan över klockarbolet¹ framgår belägenheten av det vid 1798 års rågångsförrättning skänkta området till sockenstuga och klockarens täppland. Av de å kartan inom klocka-

¹ Å den 1799 fastställda kartan säges att "stugan" omfattar 171 kvadratalnar och "täppan" 1,903 kvadratalnar, sammanlagt 2,074 kvadratalnar, vilket överensstämmer med i rågångsprotokollet angivna gränsmått. "Klockareboställskartan" löstes enligt anteckning i protokoll i maj 1804.

reboställets gränser markerade tvenne byggningar torde den västra vara den år 1746 uppförda sockenstugan och den östra antingen den vid samma tillfälle odugligförklarade äldre sockenstugan eller också den år 1741 uppförda fatigstugan. Om den senare byggnad säger för övrigt protokollet från sockenstämman den 20 november 1803: "Pastor ansåg att den förfallna och nästan obrukbara stugan på klockarebacken, Täby byamän tillhörig, kunde för kyrkan och klockstapeln anses eldfarlig och yrkade att ägarna borde den nedriva, vilket dessa efter en stunds ordväxling samtyckte till."

Vid samma stämma "förmodade pastorn att församlingen ofördröjligen skulle sockenstugan eller klockarens bostad ombygga". Den 19 februari 1804 beslöt man dock att uppskjuta denna ombyggnad till år 1806, men att nu reparera den gamla så att klockaren skulle kunna bo där över två vintrar.

Den 17 mars 1805 beslöts så att uppföra en gemensam sockenstuga- och klockarebostadsbyggnad och när sockenstämman den 13 oktober samma år för första gången hölls i den nya byggmån, framförde kyrkoherden sitt och församlingens tack till Anders Andersson i Ytterby och Eric Israelsson i Tibble för deras gåva av mark, varigenom "församlingen för evärdeliga tider ägde ett anständigt och tillräckligt utrymme för sockenstuga som för en behöflig kryddtäppa för organistens räkning". Av denna senare formulering torde tydligt och klart framgå, att ifrågavarande mark skänkts till församlingen som sådan

förde ej ens tingsrättens stadsfästelse av gåvan att äganderettsfrågan var avgjord för all framid.

Med anledning av den gjorda gåvan av täppland är i såväl 1817 som 1825 års jordeböcker för Klockarebostället antecknat: "Har tre kapplands utsäde."

Av befintliga handlingar från tiden fram till omkring år 1850 lämnas intet bidrag till frågans ytterligare belysande. Av kyrkoböckerna framgår endast att under dessa år fastigheten kallats omväxlande, Klockarebostället, Organistbostället eller Sockensugan, samt att i densamma bott förutom fattighjonen, klockaren, sockenskomakaren och några få år kyrkvaktmästaren.

Å sockenstämma den 25 februari 1849 uppdrogs åt en kommitté att fatta beslut angående ny sockensuga samt att uppföra densamma. Kommittén beslöt redan den 27 februari "att riva socken- och klockarebyggningen och att i stället å samma plats ömedelbart uppbygga ett rymligare fattighus, 24 alnar långt, 16 alnar brett, 2 våningar högt, 4 rum på nedre botten, 5 rum en trappa upp därav ett till sockenstuga och två till klockaren".

Att man, oaktat klockarebostaden blott utgjorde en mindre del av sockenstugan, dock ansåg densamma vara loggiltigt klockareboställe framgår av följande: Den 5 oktober 1851 avslogs dåvarande klockaren Linds begäran "att få byta sin lägenhet i sockenstugan" och den 2 november samma år, då Lind avskedades, upptages bland anmärkningarna att han icke "begagnat sitt vid kyrkan belägna boställe uti nya soc-

kenbyggnaden". Den 2 oktober och 11 december 1850 beslutades så att förena klockare-, organist- och skollärarebefattningarna mot samma löneförmåner som förut, dock nämnes intet om vare sig klockarebostaden eller klockaretäppan. Skolläraren hade bostad vid Centralskolan, men hade tydligen — i sin egenkap av klockare — även disponerat klockarerummen i sockenstugan ty å kyrkostämma den 12 maj 1881 beslutar man, att underhandla med Clefberg (dåvarande befattningsinnehavaren) om att få disponera ett av klockarerummen och då Clefbergs anhållan om tjänstledighet behandlades den 27 augusti samma år, uppställdes som villkor härför "att han skulle för församlingens behov för innevarande termin avstå ett av klockarerummen i sockenbyggnaden vid kyrkan". Den 9 juli 1883 beslutar slutligen kyrkostämma, att "då Clefberg utan ersättning avstår ett av klockarerummen" inreda ytterligare ett rum åt honom i Centralskolebyggningen.

Dessförinnan har dock det s. k. Klockareboställets äganderettsförhållanden som gränser behandlats och fastställts. Under den år 1867 påbörjade laga skiftesförrättningen med Täby by ingingo nämligen ägarna av Täby by Enkefru Maria Hansson och G. Setterman följande: "förening om undantag av mark för delägarnas allmänna behov", daterad den 9 juli 1867:

- "a. Den plats på vilken sockenmagasinet är beläget och 40 fot där framem på sätt kartan visar jämte 12 fot's bred väg till denna plats.

b. Plats för materialboden såsom förut.

c. Klockarebostället såsom det förut varit och nu befinner sig inom gårdesgård såsom karta visar jämte 12 fots bred väg därtill och utefter klockareboställets västra sida fram till klockstapeln varför plats också undantages såsom av karta synes.¹

Av 1867 års karta, fastställd den 20 januari 1870, jämförd med 1798 års karta framgår att Klockarebostället nu utökats med ett triangelformat mindre område beläget vid det nuvarande rektangelformade områdets nordöstra del, samt att det förlängts något i sydlig riktning. Troligen ha dessa utökningar vidtagits under hand med vederbörande markägares tysta gillande. Enligt nuvarande jordregister¹ upptages klockarebostället — med hänvisning till 1867 — 1870 års laga skifte — till 898 kvadratmeter i vilken yta klockstapelsvägen ej ingår. 1798 och 1805 års gåvor motsvara i nutida mått ungefär 820 kvadratmeter. Härifrån skall borträknas vägmarken samt tilläggas de ovannämnda utökningarna, då överensstämmelse med arealen enligt jordregistret uppnås.²

Det mest intressanta med 1867 års laga skiftesförättning är dock att man vid densamma ej tagit minsta hänsyn

¹ Utgör bilaga till skiftesförrättningshandlingarna.

² Jordregistret är först upplagt jämlikt K. Fö.ordningen av den 13 juni 1903.

³ Vid i samband med denna utredning företagen provisorisk uppmätning av nuvarande Aderdomshemmets tomt befanns arealen utgöra 0,000 kvadratmeter.

till att största delen av det s. k. Klockareboställets mark redan skänkts socknen år 1798 och 1805. Vad detta betor på är nu omöjligt att fastslå, troligen är väl orsaken att någon nödvändig laga formaliety med gåvohandlingarna ej vidtagits och därigenom området fortfarande ingått i Täby bys ägor vid densamma försäljning och av 1867 års ägare således i god tro behandlats såsom deras okvalda egendom.

Att fastigheten även i fortsättningen gått under benämningen "Klockarebostället" — under det att byggningen alltjämt kallas "Sockenstugan" eller "Fattigstugan" — är intet juridiskt indicium på att 1798 års gåva av "klockartäppa för evärdeliga tider" skulle vid här ifrågavarande tidpunkt ha ansetts varken vara känd eller i så fall haft laglig verkan. Troligen har endast traditionen medverkat härtill, ty även sedan K. Förordningen av den 2 november 1883 upphävt skyldigheten att hålla så kallade klockareboställen, användes benämningen. I samband härmed må nämnas, att då med anledning av nyssnämnda förordning lönen för Täby klockare och organist å kyrkostämman den 27 maj 1885 reglerades till sammanlagt 500 kr pr år (upptaget för första gången i budgeten för år 1887 enligt kyrkostämmebeslut den 12 oktober 1886) nämnes intet om den s. k. klockaretäppan. Härav framgår att man ansett densamma vara given icke såsom lönetillskott åt klockaren utan såsom lindring för församlingen genom att minska dess utgifter. Protokollat vid kyrkostämman den 31 oktober 1887 säger också "att kyrkokas-

san för nästkommande år hade att påräkna en ökad inkomst genom klockarebo-stadens uthyrande", och "beslöts nu denna lägenhets uthyrande till kyrkovaktmästaren för en summa av 50 kronor för år räknat, åliggande det kyrkovaktmästaren att bekosta med uthus, täppa och hägnader underhålla i laga skick". Ej heller nämnes kockartäppan i annonser om de förenade sysslornas besättande, som äro återgivna i kyrkostämmoprotokollen av den 11 oktober 1896 och den 5 juli 1914.

(forts. i nästa nummer.)

(Forts. från föreg. nummer.)

Som en egendomlighet måste man däremot konstatera saknaden av ett beslut om vem av socknens myndigheter som skulle ha dispositionsrätten till fastigheten, trots att det kommunala styrelsesättet väsentligt omändrades mot det förutvarande genom K. Förordningen av den 21 mars 1862 om dels kommunalstyrelse på landet, dels om kyrkostämman, och K. Förordningen angående fattigvård av den 9 juni 1871. I stället ha såväl kyrkostämman som kommunalstämman var för sig fattat beslut angående fastighetens användning m. m.¹

Så har t. ex. bl. a. följande kyrkostämmor fattat beslut: den 12 september 1880 om reparation av "Klockarebostället", den 12 maj 1881 att i östra rummet anordna en midre skola från och med 1 september samma år samt med anledning därav nödvändiga reparationer, den 4 september 1881 att "den s. k. mindre skolans lokal i sockenbyggningen vid kyrkan hädanefter skulle användas till sockenstuga, då den gamla sockenstugan genom de nödvändiga förändringar, som denna sommar blivit gjorda i nämnda byggnad icke vidare kan för församlingens angelägenheter upplåtas", den 28 oktober 1891 att kyrkvaktaren skulle äga fri bostad i sockenstugan, m. m.

Den borgerliga kommunen har å sin

sida å kommunalstämmor bl. a. fattat följande beslut: den 20 oktober 1886, 29 mars 1888, 31 december 1888, 27 mars 1896, 25 oktober 1897, 17 maj 1908 m. fl. angående reparationer, vid flera stämmor angående brandförsäkring, den 21 oktober 1889 bifallit kyrkovaktmästaren Burmans anhållan att å Fattighusets vind i östra delen inrätta ett boningsrum med eldstad, o. s. v. Kommunalnämnden har den 11 juni 1912 beslutat "att med anledning av svårigheten att anskaffa bostad åt till fattigvård berättigade personer hos Täby kyrkoråd hemställa om att den till kyrkvaktaren upplåtna bostaden i Fattighuset måtte ställas till fattigvårdens disposition", samt den 11 juli 1912 att uppsätta nytt stängsel omkring Fattighustomten.

Av detta kan man utläsa att dispositionsrätten till nuvarande Alderloms-hemmet så småningom övergått till den borgerliga kommunen, vilket också framgår av att skolorådet den 29 september 1912 anholder hos kommunalnämnden om att å "Fattighustomten" få taga 200 lass grus till fyllning av den nya skoltomten (nuv. Kyrkskolan)", vilken ankallan av kommunalnämnden avslogs.

Sista gången frågan om ifrågavarande fastighets eventuella egenskap av klockareboställe nämnes i kyrkostämmoprotokollen är den 11 oktober 1896, då kyrkoherden — med anledning av att det befarades att avlidne klockaren Svenssons änka skulle göra anspråk på nådeår — yttrar att "det icke honom veterligt förekommit vid klockaretjänst förenad med skollärarebefattning helst i

¹ Denna dualism har möjliggjorts endast därigenom, att så gott som samma personer suttit i de bägge stämmorna underlydande nämnderna och därvid ha varit i tillfälle att förhindra mot varandra stridande beslut.

församling där lägenhet eller boställe icke finnes för klockare".

Beträffande de nuvarande äganderättsförhållandena är att tillägga följande.

Vid den år 1906 påbörjade ägostyckningsförrättningen av Täby by nämnes dåvarande Fattigvårdstomt, Klockstapels tomt och Klockstapelsvägen såsom avsköndrade vid 1867 års laga skifte och bestämmas de omgivande tomternas gränser mot ifrågakvarnande områden enligt lagaskifteskartan, samt angives de olika tomtgränsernas längd i meter¹. Någon nämnvärd ändring av nuvarande Alderdomshemstomtens gränser kan ej konstateras. Den något avsmalnade form tomtens södra del visar å denna karta kan bero på fel i 1867 års karta.

Den 17 maj 1908 beslöt emellertid kommunalstämma att åt stämmans ordförande, riksdagsman Alfr. Kihlberg, uppdraga "då det tomtområde församlingen på den nuvarande platsen disponerar ännu icke är till sina gränser bestämt, att med ägarna till Täby by träffa avtal om gränserna för ifrågakvarnande område". Om orsaken härtill liksom om resultatet lämna protokollen inga som helst upplysningar.

Likaså uppdrog kommunalnämnden den 29 september 1912 åt dåvarande

¹ Endast tomten litt. Dbs (f. d. Hägermans, nu i kommunens ägo) saknas måttuppgifter; det endast hänvisas till att den gränser dels till allmänna landsvägen, dels till Klockstapelsvägen. Troligen har den även varit den sist styckade tomtens å detta område och därigenom ej tvingat lantmätaren till mätningars företagande.

ordföranden, klockaren och folkskolläraren A. Andersson, "att å kommunalnämndens vägnar bevaka kommunens intressen och föranstalta om lagfartshandlingar angående Fattighustomten", utan att något resultat härav kunnat anträffas. Lagfart är i alla händelser ej begärd och således ej heller beviljad.

Slutligen begäres den 20 april 1918 hos K. Befallningshavande i Stockholms län lantmätare i och för utstakning av gränserna dels för tomtens litt. Dbr (nuvarande Jernbergs), dels för "till alderdomshem apterade Klockarebostället" och dels för väg till Klockstapeln. Ansökan var gjord för Dbr av Karl Jonsson och för Alderdomshemmet av N. L. Pettersson.

Den 28 december 1918 ägde första sammanträdet rum. Närvarande voro förrättningsmannen, de bägge sökande samt Täby kommuns ombud (utskedd av kyrkostämman) J. A. Evén. Då emellertid de företagna kartorna icke voro överensstämmande uppsköts sammanträdet i och för arkivforskning. Den 30 december samma år beslöts enligt förrättningsprotokollet § 6 att "förrättningen skulle omfatta gränserna omkring Dbr samt f. d. klockareboställets västra gräns med däremellan gående vägen till klockstapeln".

§ 7 i nämnda protokoll säger: "Av ägostyckningskartan med tillhörande handlingar framgick, att litt. Dbr:s östra gräns skulle följa vägen till Klockstapeln, vilken väg enligt lagaskifteshandlingarna skulle vara 12 fot bred och utgöra klockareboställets västra gräns. Förrättningsmannen bestämde följaktli-

gen, att utdraget av lagskifteskartan skulle läggas till grund för den del av utstakningen, som gällde f. d. klockarebostället och vägen, men att i övrigt ägostyckningskartan med tillhörande handlingar skulle lända till efterrättelse." Som förut i Kockstapelstomtsutredningen sagts fastställdes den nya rågångskartan den 12 maj 1919.

Angående orsaken till att i nu gällande jordebok och jorderegister fastigheten rubricerats såsom kronojord har ingen upplysning kunnat vinnas. Antagligen beror det på ett missförstånd av vederbörlig tjänsteman, då ifrågavarande mark aldrig varit annat än frälse.

Beträffande den förut omnämnda sockermagasinstomten och platsen för kyrkans materialbod, må följande nämnas:

Oaktat magasin¹stomten skänkts till socknen för evärdeliga tider har vid 1906—08 års ägostyckning tomtmarken behandlats såsom ingående i förutvarande Täby bys ägor och således vid detta tillfälle ingått i styckningen. Visserligen beslöts enligt protokoll vid kyrkosämman den 21 april 1907 att "vid det nya skiftet i Täby by för vinnande av större område kring klockstapeln söka byta ut församlingens magasin¹tomt mot mark vid klockstapeln", men

¹ Sockenmagasinet upphörde år 1873 eller 1874 (Kommunalstämmoprotokollen från denna tid, 1863—86, ha varit försvunna, men nu återfunnits, dock så sent att de ej hunnit av kommitterade undersökas en ingående granskning, vadan bestämd uppgift ej kan lämnas). En av klockare A. Andersson enligt kyrkstämmobeslut av den 19 mars 1900 verkställd undersökning beträffande magasin¹kassan och inlämnad till kyrkostämman den 25 oktober samma år har ej heller nu återfunnits.

intet i befintliga handlingar antyder att beslutet fullföljts.

Kyrkans materialbod² fick däremot stå kvar som av ägostyckningskartan framgår. Vid kyrkostämman den 25 oktober 1910 beslöts emellertid att flytta densamma till andra sidan vägen "vartill markens ägare lämnat tillstånd". Oaktat någon bestyrkande handling, gåvobrev eller dylikt, ej kunnat återfinnas bland kyrkans handlingar, har, såsom av nu gällande karta framgår, den mark materialboden står på utbrutits ur Dbs-tomten.

Beträffande den bredvid materialboden belägna öppna platsen, söder om Alderdomshemstomten och norr om allmänna landsvägen, må i detta sammanhang nämnas, att densamma numera torde kunna anses som en kommunens egendom.

Sedan tidigare gjorda försök att erhålla ifrågavarande område för att bereda plats till kyrkobesökarens hästar strandat, ställdes platsen till förfogande år 1884 av dåvarande ägaren fru Hansson enligt gällande skrivelse, bilagt kyrkostämmoprotokollet den 23 oktober 1884:

"Undertecknad medgiver härmed, att Täby församling å den mark mig tillhörig på norra sidan kyrkomuren mellan landsvägen och gärdesgården får begagna fyra famnar från vägen räknat till plats för hästarnas bindande vid kyrkobesök och därför vidtagna nödiga planerin-

² Den uppfördes enligt sockenstämmobeslut den 28 januari 1838 "å mark ställd till förfogande av tolvmannen Erik Andersson i Täby by". Protokollet säger att den skulle byggas 8 alnar lång, 8 alnar bred och 4 alnar hög.

gar och stängers uppsättande, dock förbehåller jag mig rätt, att när jag vill, begagna platsen för eget behov, om så skulle behövas; ävenledes medgives att nödig terrasering får äga rum strax bortom kyrkomuren å södra sidan, vilken mark även är mig tillhörig.

Täby, i Stockholms län, den 21 okt. 188.

Maria Hansson.

I ovanstående medgivande instämmer undertecknad i egenskap av arrendator av Täby by, fru Hanssons egendom.

E. Ericsson.

Maria Hanssons och E. Ericssons egenhändiga namnteckningar bevittna:

Adolf Westin. E. Jonsson."

Visserligen har vid 1906—08 års ägostyckning området tillagts tomt litt. Da 73, men i sedermera uppgjorda stadsplaneförslag (ej fastställda, men med säkerhet grundläggande för den slutliga lösningen) är området upptaget såsom allmän plats. Tomten Da 73 är numera skänkt till det blivande Täby municipalsamhälle, men då här ifrågasvarande område ställts till kyrkans förfogande och i fortsättningen även torde behövas för samma ändamål bör givetvis kyrkan laggiltigt förvärva detsamma.

Sedan ovanstående utredning om det s. k. Klockarebostället skrivits, har kommitterade haft tillfälle att taga del av G. Thulins på nådigt uppdrag verkställda utredning beträffande klockarebefattningen m. m. (den hade tidigare

varit utlånt från K. Biblioteket). Av de allmänna utredningarna däri framgår, att då som i Täby verkligt klockareboställe aldrig vare sig donerats eller på annat sätt stått till klockares evärdeliga disposition, utan endast ett mindre täppland, vilket senare dessutom såsom Thulin säger i sin tabellariska avdelning, mist sin karaktär av löneförbättringsjord i samband med 1896 års löne-reglering i Täby, har socknen icke någon skyldighet att hålla detsamma till vare sig nuvarande eller efterkommande klockares disposition. Beträffande jordebokens rubricerande av fastigheten såsom kronojord, säger Thulin: "Av de i jordeboken införda boställena upptagas 525 bland kronoegendomar under allmän disposition. Detta beror emellertid i allmänhet ej på någon särskild utredning angående sättet för boställets tillkomst utan på de rörande sättet för införande i jordeboken av ekklesiastiska boställen meddelade föreskrifter."

Dessutom kan tilläggas, att då ifrågasvarande fastighet till stor del vid flera tillfällen avsevärt förändrats för att tjäna ett allmänt sockenbehov såsom sockenstuga eller fattigstuga, socknen nu kan anses fullt berättigad, dels att få beteckningen kronojord ändrad för att därigenom erhålla friare dispositionsrätt till fastigheten, dels att erhålla lagfart å ensamma i socknens namn.

Härmed är hela utredningen publicerad. Vi skola återkomma med kommitterades förslag, så snart desamma överlämnats till skol- och kyrkorådet.